

Jan Łach

"Aus der Werkstatt der Evangelisten.
Einführung in die Literarkritik",
Marie-Emile Boismard, Arnaud
Lamouille, München 1980 : [recenzja]

Collectanea Theologica 52/1, 215-216

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

historii tekstu, oraz stosunku Dziejów do trzeciej ewangelii, a potem — także wybrana — literatura specjalna, odnosząca się do szczegółowych zagadnień dostrzeganych w Dziejach, znakomicie zresztą wykorzystana w całym komentarzu.

Na końcu książki znajdują się dwa rejestry: pierwszy zawiera wyrazy greckie występujące w całym tomie komentarza, drugi stanowi zestaw cytacji pochodzących od starożytnych pisarzy pogańskich, żydowskich i chrześcijańskich.

Jak z powyższych uwag wynika, komentarz G. Schneidera nie jest przeznaczony do korzystania zeń w pisaniu homilii czy katechez. Stanowić on może podstawę do napisania takiego popularnego komentarza. Jest to raczej dzieło zawierające mnóstwo informacji, niejako encyklopedia wiedzy o Dziejach. Można tu przeto znaleźć wszystko, co napisano o tej księdze biblijnej, można ten komentarz wykorzystywać przy opracowywaniu szczegółowych zagadnień, jakie powstają przy jej lekturze. Jest to bowiem zamykanie pewnego etapu inwestygacji naukowych, niejako ich skatalogowanie. Badania w przyszłości można będzie, a nawet trzeba, rozpocząć od lektury pracy napisanej przez G. Schneidera.

ks. Jan Łach, Warszawa

Marie-Emile BOISMARD, Arnaud LAMOUILLE, *Aus der Werkstatt der Evangelisten. Einführung in die Literarkritik*, tłum. z francuskiego M. Th. Wackera, München 1980, Kösel-Verlag, s. 150.

Ta niewielka książka ma aż dwu autorów, którzy pracowali wspólnie. Dwóch znanych uczonych szkoły jerozolimskiej dominikanów, stara się pomóc w odczytywaniu ze zrozumieniem tekstów ewangelii. Wielka ilość różnego rodzaju introdukcji do Nowego Testamentu, a zwłaszcza metod badawczych nad pismami nowotestamentowymi raczej zaciemniła to, co kryje się w ewangeliach, a mnogość wyszukiwanych i proponowanych coraz to nowszych metod literackich graniczy wprost z chorobą (*Metodomanie* — tak nazwał to zjawisko B. Langa w przedmowie do powyższej książki).

Przedmowa B. Langa nie jest tu zdawkowym zaproszeniem do czytania tego dzieła, ale syntetycznym przedstawieniem Boismardowskiej teorii o powstaniu czterech ewangelii. Wiadomo bowiem, że wykład zawarty w omawianym dziele suponuje w znacznej mierze to, co Boismard i Lamouille mówili o powstaniu ewangelii w znakomitym dziele P. Benoit — M. E. Boismard, *Synopse de Quatre Evangiles en français*, tom I: *Textes*, Paris 1973, tom II: *Commentaire* opracował M. E. Boismard przy współpracy A. Lamouille i P. Sandevoir, Paris 1972; tom III: *L'évangile de Jean. Commentaire* opracowali M. E. Boismard — A. Lamouille, Paris 1977.

Pierwsze pytanie, jakie sobie stawiają autorzy książki, dotyczy potrzeby krytyki literackiej. Jest ona potrzebna dlatego, że w dzisiejszej formie ewangelie i Dzieje Apostolskie nie zostały napisane od razu. Poprzedzało je nauczanie ustne, które przybierało różne formy zależnie od potrzeby. To wykorzystali autorowie ewangelii i Dziejów, materiał jednak głoszony ustnie otrzymał od nich nowe kształty. Właśnie zadaniem krytyki jest odtworzenie tych etapów powstawania tekstu, aby można było dotrzeć do samych początków zdarzeń, będących przedmiotem relacji hagiografów.

Następnym, roztrząsanym przez autorów, zagadnieniem są elementy krytyki literackiej tekstu. W tej materii postulują oni:

1. Uwagę, ciągłą lekturę tekstu biblijnego. Jej celem ma być m. in. wykrycie jego nierówności. Jest to tym bardziej trudne do wychwycenia, bo mamy do czynienia z tekstem znanym, do którego przyzwyczailiśmy się.

2. Należy liczyć się z istnieniem w tekście glos i dodatków.

3. Opowiadanie o zdarzeniu, lub też odtwarzanie różnych dialogów mogło być uzupełnione większymi dodatkami, których celem było podkreślenie założeń i celów, do których zmierzał autor biblijny w całym utworze.

4. Podczas dokładniejszej lektury tekstu odkryć można w tekście dodatki, które wyraźnie naruszają jego zwartą budowę.

5. Porównywanie opowiadań o zdarzeniach czy wypowiedzi Jezusowych wkomponowanych w pewne całości dowodzi istnienia dubletów opisów.

6. Ważna jest analiza doboru słów i stylu opisów. Zwroćcie uwagę na uwagi pomagają w ustaleniu cech języka autora. Nagłe odstępstwo od sposobu wypowiedziania się dowodzi o interwencji w tekście innego autora.

7. Dużą pomocą w ustalaniu złożoności tekstu jest określenie założeń teologicznych autora. Jeśli bywają one naruszone, może to świadczyć o redakcji wypowiedzi dokonanej przez kogoś innego.

8. Pewną pomoc w ustaleniu interwencji w tekście biblijnym stanowią mogą tzw. *lectiones variantes* w starożytnych przekazach tychże tekstów.

Kolejny rozdział interesującej książki zawiera szereg przykładów zastosowania w praktyce podanych wcześniej zasad analizy literackiej konkretnych tekstów. Zostały one zaczerpnięte najpierw z ewangelii św. Łukasza i Dziejów Apostolskich (Łk 8, 9—11; 8, 37—40; Dz 2, 1—13), następnie z ewangelii Markowej (Mk 8:15; 10, 23—27; 14, 22—25; 14, 53nn. 15. 1), wreszcie z ewangelii św. Jana (J 1, 1—45; 11, 25—26; 4, 10—15; 7, 6—9).

Czwarty rozdział jest zakończeniem pracy. Interesujące są w nim dwa spostrzeżenia: 1. odtworzenie procesu powstawania ewangelii i Dziejów zmierza tylko do tego, aby lepiej zrozumieć intencje ostatecznego autora dzieła biblijnego, które podlega naukowej interpretacji; 2. próby rekonstrukcji tego procesu często narażone są na subiektywizm. Nie możemy być nigdy pewni, że dzięki badaniom literackim dotarliśmy do pierwotnej katechezy. Rezultaty tych badań pozostają bowiem zawsze w sferze hipotez („die Handhabung der Literarkritik sehr heikel ist und gleichsam an jeder Biegung des Weges vom Subjektivismus belauert wird” — str. 141). Mimo wszelkie tego ostatecznego zastrzeżenia od badań tych odstępować nie można. Dzieło M. E. Boisgarda i A. Lamouille'a może skutecznie pomóc w poszukiwaniu najpewniejszych dróg w egzegezie biblijnej.

ks. Jan Łach, Warszawa

Maria TRAUTMANN, *Zeichenhafte Handlungen Jesu. Ein Beitrag zur Frage nach dem geschichtlichen Jesus*, Würzburg 1980, Echter Verlag, s. 586 (*For-schung zur Bibel*, t. 37).

Już od dawna znana jest prawda, że historyczne czynności Jezusa opisywane w ewangelii Janowej mają zarazem znaczenie symboliczne. Rodzi się pytanie, czy taki zamiar w przedstawianiu tych czynności mieli również autorowie ewangelii synoptycznych. Maria Trautmann odpowiedziała na to pytanie twierdząco. Odpowiedź wynika ze szczegółowej analizy szeregu opisów zdarzeń i czynów Jezusa. Kolejność tych analiz jest następująca: oczyszczenie świątyni (Mk 11, 15—17; par. Mt 21, 12—13; Łk 19, 45—46; J 2, 13—17), uczta z celnikami (Mk 2, 13—17; Mt 9, 9—13; Łk 5, 27—32), ustanowienie dwunastu apostołów (Mk 3, 13—19; Mt 10, 1—4; Łk 6, 12—16); uzdrowienie paralityka (Mk 2, 1—12; Mt 9, 1—8; Łk 5, 17—26), uwolnienia od opętania (Łk 11,20); uzdrowienia w szabat (Mk 3, 1—6; Mt 12, 9—14; Łk 6, 6—11; 13, 10—17; 14, 1—6), przekleństwo drzewa figowego (Mk 11, 12—14, 20—25; Mt 21, 18—22; 6, 14); uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy (Mk 11, 1, 11a; Mt 21, 1—10a; Łk 19, 28—40; J 12, 12—19).

Wnioski analiz zestawione zostały na końcu rozprawy. Są one takie:
1. Sam Jezus nadał znaczenie symboliczne takim swoim czynnościom, jak oczyszczenie świątyni, uczta z celnikami, ustanowienie dwunastu, uzdro-